

**PROPOSTAS
DIDÁCTICAS
ARREDOR DO
PATRIMONIO
ORAL.**

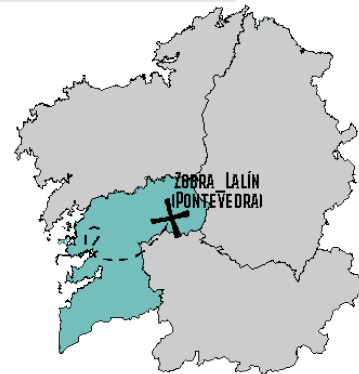

AMPARO, CELSA, HORTENSIA E OS CONTOS

Visualiza este vídeo.

Amparo Dobarro (Zobra-Lalín, 1931)
Hortensia Taboada (Zobra-Lalín, 1931)
Celsa Muradás (Zobra-Lalín, 1940)

GALIZA ENCANTADA

Investiga

**Quen e como son os encantos
ou mouras?**

Onde acostuman habitar?

**Como se manifestan e de que
maneira interaccionan cos
humanos?**

Investiga se na túa zona hai algunha moura que habite nunha fonte, nunha peneda... ou outros lugares encantados.

Podes preguntarlle á túa familia e á veciñanza: normalmente as persoas máis vellas son as que acostuman saber máis destas cousas. Tamén podes documentarte na biblioteca e consultar a algunha web con recompilacións de lendas.

Grava co teu *smartphone* as historias que che conte a xente, en vídeo ou en audio.

Aquí tes un **manual** con recomendacións para facelo:

Como se fan entrevistas para recoller historias de vida e patrimonio cultural inmaterial?

Coa información recompilada podes **facen un mapa interactivo** localizando os encantos na vosa zona, achegando en cada un deles os audios/vídeos ou a información transcrita.

Aquí uns **exemplos** para inspirarte:

[Mapa de Galicia Encantada.](#)

[Mapa mitos e lendas do CEIP Plurilingüe da Serra de Outes.](#)

Aquí tes **ferramentas de balde e tutoriais para crear mapas interactivos**:

[10 ferramentas para facer mapas interactivos de balde.](#)

[Tutorial sobre como crear mapas interactivos con Google My Maps \(en español\).](#)

Unha vez que teñas aos encantos xeolocalizados, tamén podes **organizar unha búsqueda do tesouro ou un roteiro dramatizado**.

A ANTARUXADA

Investiga

**Que é a Antaruxada?
Que outros nomes recibe?
Como podes recoñecela?
Como e cando se pode ver este
fenómeno?
Debes librarte dela? Como?**

Pregúntalle á túa familia e á veciñanza (normalmente as persoas máis vellas son as que acostuman saber máis destas cousas) se teñen coñecemento deste fenómeno, como lle chaman... e tenta que che conten algunha historia arredor del (lembra que estes non son contos, son verdades!).

Coas historias recollidas podes **elaborar unha curta ou crear unha representación teatral** e representala na praza da vila ou no festival de fin de curso.

Podes inspirarte vendo estes vídeos:

“Historias del filandón” de Burbia Films
(historias populares do Bierzo).

**QUEN CANTA
OS MALES
ESPANTA**

Para saber máis

As coplas son composicións en verso ás que se lle pon música para ser cantadas. Na música tradicional galega, acostuman a ser cuartetos octosilábicos con rima consoante ou asoante do 2º e 3º verso.

**“Axudaime compañeira,
axudaime camarada,
axudaime compañeira
a face-la foliada.”**

As coplas que se cantaban podían ser aprendidas ou creadas no momento, e é por iso que, como podes comprobar no vídeo, no repertorio galego de coplas existe unha para calquera cousa que queiras transmitir, e no caso de que non exista, podes crealas inspirándote nas que teñas aprendido.

7 días, 7 coplas:

Pregúntalle á túa familia e á veciñanza por coplas. Terás que conseguir un mínimo de sete. Durante unha semana terás que **publicar** un copla ao día na túa rede social habitual acompañada dunha imaxe ou debuxo que esa copla che evoque. En cada publicación terás que **nominar** a alguén e retalo/a a que faga o mesmo.

Fantástico lugar:

Pregúntalle á túa familia e á veciñanza por coplas que falen de lugares da vosa vila e/ou que falen do fantástica que é, así como das súas xentes. Por exemplo:

“O lugariño de ...
de lonxe parece vila.
Ten un caravel na estrada
e unha rosa na saída.”

Con todas as coplas recompiladas, **fai unha selección** das que máis che gusten e ordeáas. Tamén podes engadir algunha creada por ti. **Musicáas**, ben con algún tono que vos cante algún/ha informante, ben coa música que máis che preste. Este pode ser o novo himno do voso instituto! E tamén unha desculpa perfecta para **gravar** un videoclip ou facer un *lipdub*.

A Candeloria:

Din que o 2 de febreiro, día da Candeloria (medio inverno vai fóra), celébrase a volta da luz e o rexurdir da natureza, e din que é no día que casan os paxariños. O 2 de febreiro é o día en que nós celebramos o triunfo da luz e do amor.

Pregúntalle á túa familia e á veciñanza por coplas que falen do ben querer, por exemplo:

“Hoxe luns e mañá martes.
Pasado xa logo vén.
Domingo tárdame un ano
para ver a quen quero ben.”

Debuxa nunha cartolina A5 ou **sácalle unha foto** a un paxariño. Escolle de entre todas as coplas a que máis che guste ou inspírate nelas para crear outra e **escríbea** por detrás do deseño. Vaite á oficina de correos e **envíalle** esa postal á túa prenda máis querida. Tamén podes xuntar todas as coplas recompiladas e **encher todo o instituto de coplas** do ben querer.

Mecos no colo:

Pregúntalle á túa familia e á veciñanza por cantigas para lle cantar ás crianzas, por exemplo:

“Es neno ten soniño,
ten ganiña de durmire,
ten un olliño pechado
o outro non o pode abrire.”

Ou xogos que facerlle:

“Este queixo queixolán,
esta boca pide pan,
este narís, pis, pis,
estes ollos, revirolos,
esta testa, testaruda...,
e este peliño de burra!”

Xunta todo o que atopes e **grava** os audios nun CD e/ou **transcríbeos** nun caderniño que tamén podes acompañar de debuxos.

Podes utilizar este caderniño para **agasallar** a familiares ou xente amiga que acaben de ter criaturas, ou vendelos para axudar a sufragar a excursión de fin de curso.

**12 MESES,
12 DITOS**

Para saber máis

Os refráns son ditos populares, normalmente estruturados en verso, cos que se transmiten pensamentos morais, ensinanzas e consellos baseados na experiencia de quen nos precedeu.

Para non tropezar dúas veces na mesma pedra, **atesoura** este legado que a anterior xeración nos deixou. Podes comezar por **buscar** refráns relativos a cada mes do ano, co compromiso de que en cada mes **terás que lles facer caso** a un eles e rexístralos, para poder levar unha proba á clase de que así o fixeches.

Ao cabo do ano, quen demostrase terse valido da sabedoría popular en cada un dos doce meses, terá a honra de coroarse como sabio/a, e polo tanto, terá dereito a escoller actividade na clase da última hora do primeiro venres de xaneiro (se sodes varias persoas as que o conseguides, teredes que acordar escolla).

RECURSOS

Para saber aún más

**Sitios webs, publicaciones e
selección bibliográfica**

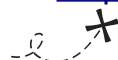
 Galicia encantada. Enciclopedia da Fantasía Popular de Galicia: <https://galiciaencantada.com/>

 Taboada Chivite, X. (2000). *Refraneiro galego. Cadernos de fraseoloxía galega 2*. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. Xunta de Galicia.
<http://www.cirp.es/pub/docs/cfg/cfg02.pdf>

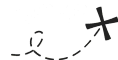
 Web e app “Refraneiro galego”: <http://refraneirogalego.com/>

 “Volai-vai. Caixón das cantigas”:
<https://www.facebook.com/volaivai/>

 APOI_Arquivo dixital do Museo do Pobo Galego:
<http://apoi.museodopobo.gal/>

 Cancioneiro popular galego, do Mapa sonoro de Galicia do Consello da Cultura Galega:
<http://mapasonoro.consellodacultura.gal/colecciones/colecion/13/tipo:2>

 Web “Orella pendella”: <https://orellapendella.gal/>

 “Arrollos, recitados e xogos” do Programa Apego:
<http://apego.gal/arrollos-recitados-e-xogos/>

 Portal de ditados tópicos galegos do Instituto da Lingua Galega: <http://ilg.usc.es/ditados/>

Publicación feita por Xandobela | Educación e Cultura para o proxecto "BABEL_técnicas de difusión do patrimonio oral e literario", subvencionado polo programa europeo Erasmus+ de Unión Europea e dentro do "Proxecto Tesouros Vivos".

Licenza de Copyleft Recoñecemento-Compartir Igual 4.0 Creative Commons International (CC BY-SA 4.0): está permitida a copia e modificación deste material, todo ou en parte, por calquera medio e para calquera finalidade, sempre que manteña as mesmas condicións e se dea crédito á autoría orixinal. <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

AUTORAS:

María Jesús (Chus) Caramés Agra e Nerea Couselo Fernández.
Xaneiro 2020.

MÁIS INFORMACIÓN:

<http://xandobela.info/>
<https://babelerasmusplus.weebly.com/>
<https://www.proxectotesourosvivos.gal/info@xandobela.info>

Cofinanciado por el
programa Erasmus+
de la Unión Europea

Proxecto subvencionado co apoio da Comisión Europea.
A información contida nesta publicación vincula exclusivamente ás autoras,
non sendo a Comisión responsable pola utilización que dela se poida facer.

